

ZOLTÁN LESI – V ŽENSKÝCH ŠATÁCH (recenzia)

KLAUDIA KLAMÁROVÁ

LESI, Zoltán: *V ženských šatách*. FACE – Fórum alternatívnej kultúry a vzdelávania, 2022. 96 s.

Zoltán Lesi svoju knihu uvádza výrokom: „*Narodil sa tak. Kedysi dávno by povedali, že je hermafrodit. So športovými ambíciami, bez ktorých by sa jeho tajomstvo nevyzradilo. Biológia sa mu stala osudná. Polícia v hlásení uviedla, že Heinz sa vydával za ženu a poškodil tým Tretiu ríšu*“, ktorého téma bude vystupovať na piedestál v ďalších veršoch jeho básnickej zbierke *V ženských šatách*.

Maďarský básnik, prekladateľ a kultúrny manažér spoluprac maďarských a rakúskych spisovateľov Zoltán Lesi začal svoju literárnu kariéru v roku 2006 a odvtedy vydal dve básnicke zbierky a rozprávkovú knihu. V roku 2017 sa zoznámil s brazílskym grafickým dizajnérom Ricardom Rortilhom a dnes ako autorský tandem spolupracujú a prepájajú poéziu, obrazy, fakty i fikciu. Ich spolupráca vyústila v roku 2019, keď vydali literárno-výtvarnú kompozíciu básní a asambláže *V ženských šatách*. Slovenská verzia vyšla vďaka prekladateľke Olivii Cselényiovej Fodorovej prvýkrát v roku 2022. Verše v strofách dopĺňajú nemenej zaujímavé dobové fotografie, dokumenty a novinové výstrižky, ktoré spojením viac kusov zbierky vytvoria koláž.

Ako už názov knihy vypovedá, motívom veršov bude metafora, ktorá odráža význam obliekania sa do šiat opačného pohlavia. Do súčasnej maďarskej literatúry prináša provokatívnu a často tabuizovanú tematiku, ktorá skúma rodovú identitu, spoločenské roly, antisemitizmus či rasizmus, a zároveň necháva priestor na otázku, čo znamená byť „mužom“ a „ženou“ vo svete predsudkov. Okrem iného autor načrtáva témy sexuálnej orientácie, vierovyznania, spoločenských očakávaní a diskriminácie žien na propagandistickej letnej olympiáde v roku 1936 v Berlíne a otvára aj motív pretvárk. Témy skúma z osobného aj psychologického hľadiska a autor nastoľuje otázky o dievčati, ktoré sa cítilo byť ženou, ale iní ju donútili byť mužom. Zobrali jej víťazstvá, úspechy, nátlak spoločnosti ju prinútil zmeniť si svoje rodné meno, utiahnuť sa do úzadia a nakoniec nevedel/-a, kým v skutočnosti bol/-a.

Lesiho verše sú odvážne, inovatívne a v súčasnosti aj nadčasové, dielo je aktuálne, univerzálne a kontroverzné, nastoľuje zrkadlo spoločnosti a svojou aktuálnosťou prekračuje maďarské či dokonca európske hranice. Autor využíva obraznosť, hrá sa s poetikou, metaforami, s iróniou či sarkazmom. Nechýba ani emocionálna vrstva a Lesi sa pohybuje medzi tragédiou a humorom. Básne sú krátke, ale úsečné, výstižné a navrstvené na seba, čo podnecuje čitateľa vracať sa už k prečítaným veršom, hľadať hlbšie spojitosti a núti ho aj k aktívnej činnosti, vyhľadávaniu si „background“ informácií či už o daných olympijských hrách, alebo o osudoch športovcov z toho obdobia.

Kontroverznou zbierkou ju robí aj to, že autor vychádza z reálnych udalostí a prepája realitu s fikciou. Lesi približuje udalosti z hitlerovskej Letnej olympiády 1936 z Berlína, okrem príbehu Dory Ratjen sa zaujíma aj o osudy Stelly Walshovej, židovky Gretel Bergmannovej a spomína aj černošského amerického atléta Jesseho Owensa. Aktuálnosť dokazuje aj fakt, že podobná situácia sa opakovala aj na Letných olympijských hrách 2024 v Paríži a jej dôsledky stále pretrvávajú. Olympijské hry 2024, ako aj Olympijské hry 1936, boli v mnohých smeroch kontroverzné. Svet rozdelila na dva tábory alžírsky boxerka Imán Chalífová, ktorá sa identifikovala ako žena, pred olympijskými hrami súťažila v ženských kategóriách, ale otázky vyvolávala stavba jej tela

a konflikty vyvolávali aj dezinformácie, že Chalífová prešla zmenou pohlavia.¹ Minulý rok ju Medzinárodná boxerská asociácia diskvalifikovala z majstrovstiev sveta a iných podujatí, pretože jej DNA testy „preukázali prítomnosť chromozómov XY“. Medzinárodná boxerská asociácia neorganizovala olympijský turnaj v boxe v Paríži, ale Medzinárodný olympijský výbor (MOV Paríž), ktorý má voľnejšie pravidlá, a tie jej a iným športovkyniam dovoľovali súťažiť.² Jej meno bolo počas dvoch olympijských týždňov očierňované, či už inými športovcami alebo politikmi, čelila nenávisti, a tak sa rozhodla žalovať pre kyberšikanu.³

Lesiho dielo nesie spoločenské poslanstvo, v básňach sa zaoberá ľuďmi, ktorí sa cítia nepochopení, sú vytláčaní na okraj spoločnosti, a tiež poukazuje na identitu človeka a ako spoločenské normy môžu jednotlivcov obmedzovať v tom, kým skutočne sú. Dielo provokuje, núti k zamysleniu, otvára otázky o rovnosti a ľudskom práve. Lesiho dielo si zasluhuje pozornosť pre jeho literárnu kvalitu, ale aj jeho odvahu prinášať témy, ktoré sú v mnohých krajinách stále kontroverzné.

KONTAKT

Mgr. Klaudia Klamárová
Ústav stredoeurópskych jazykov a kultúr
Fakulta stredoeurópskych štúdií UKF v Nitre
Dražovská 4
949 01 Nitra
Slovenská republika
klaudia.klamarova@ukf.sk

¹ Krupka, Jaroslav. 2024. Boxerka Chalífová podvádí, je muž vydávajici se za ženu, šíří se. Je to jinak. In: *Deník*. https://www.denik.cz/z_domova/boxerka-iman-chalifova-olympijske-hry-zena-muz-jindrich-rajchl-ivan-david.html [25. 09. 2024].

² Kupčuláková, Daniela. 2024. Na MS neprešli testom pohlavia, olympijské hry v Paríži ich však vítajú. Dve boxerky pokračujú v súboji o medaily. In: *TA3*. <https://www.ta3.com/clanok/951427/na-ms-nepresli-testom-pohlavia-olympijske-hry-v-parizi-ich-vsak-vitaju-dve-boxerky-pokracuju-v-suboji-o-medaily> [25. 09. 2024].

³ Ivanková, Lubomíra. 2024. Alžírka boxerka žaluje pre kyberšikanu Muska či Rowlingovú. Preverovať budú aj príspevky Trumpa. In: *TV Noviny*. <https://tvnoviny.sk/sport/clanok/920923-alzirska-boxerka-zaluje-pre-kybersikanu-muska-ci-rowlingovu-preverovat-budu-aj-prispevky-trumpa> [25. 09. 2024].